

डिप्लोमा - सायबर गुन्हे अन्वेषण - अभ्यासक्रम

सायबर गुन्हयाची मूलतत्त्वे

अनुक्रमणिका:

१.सायबर गुन्हे, साधने आणि तंत्रज्ञान.

१.१ उद्दिष्टे.

१.२ सायबर गुन्हयाची व्याख्या.

१.३ सायबर गुन्हे करण्यासाठी वापरण्यात येणारी साधने आणि तंत्रज्ञान.

१.४ सायबर गुन्हयांचे प्रकार.

१.५ सायबर गुन्हे ची वैशिष्ट्ये.

१.६ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न.

१.७ स्व-अभ्यासासाठी उत्तरे.

२.संगणक उपसाधनांची ओळख.

२.० उद्दिष्टे.

2.1 संगणकाची वैशिष्ट्ये.

2.2 संगणकाची रचना.

2.3 संगणकाचे इतर घटक.

२.४ स्वाध्यायासाठी प्रश्न.

२.५ स्वाध्यायाची उत्तरे.

३.संगणक नेटवर्क (जाळे).

3.0 उद्दिष्टे:

३.१ नेटवर्किंग तंत्रज्ञानाचे प्रकार.

३.२ इंटरनेट आणि इन्ट्रानेट मधील फरक.

३.३ वायरलेस फिडेलिटी (WI-FI).

३.४ नेटवर्क टोपोलॉजी (क्षेत्रविद्या)

३.५ नेटवर्क उपकरणे.

३.६ नेटवर्क आदेश.

३.७ स्वअभ्यासासाठी प्रश्न.

३.८ स्वअभ्यासासाठी उत्तरे.

4 आयपी पत्ता, आणि आयएसपी (ISP) जीपीआरएस आणि जीएसएम आर्किटेक्चर

4.0 उद्दिष्टे:

४.१ इंटरनेट सेवा प्रदाता (ISP).

४.२ इंटरनेट प्रोटोकॉल (IP) पत्ता.

४.३ आयपी पत्ता आणि जीपीआरएस.

४.४ जीएसएम नेटवर्क आर्किटेक्चर

४.५ जीपीआरएस नेटवर्क आर्किटेक्चर.

४.६ स्वअभ्यासासाठी प्रश्न.

४.७ स्वअभ्यासासाठी उत्तरे.

5 ई-मेल. (इलेक्ट्रॉनिक मेल)

५.० उद्दिष्टे.

५.१ ई-मेलचा इतिहास.

५.२ ई-मेल म्हणजे काय?

५.३ ई-मेल सेवा प्रदाते.

५.४ ई-मेलचे उपयोग.

५.५ मेल सर्व्हर.

५.६ ई-मेल कसे कार्य करते.

५.७ ई-मेल पत्ता.

५.८ ई-मेल संदेशाची रचना.

- ५.९ ई-मेल कसे पाठवावे.
- ५.१० ई-मेलचे फायदे.
- ५.११ ई-मेलचे तोटे.
- ५.१२ ई-मेल ट्रेसिंग. (मूळ शोधणे)
- ५.१३ ई-मेल ट्रॅकिंग. (लक्ष ठेवणे)
- ५.१४ स्वअभ्यासासाठी प्रश्न.
- ५.१५ स्वअभ्यासासाठी उत्तरे.

६.सोशल नेटवर्किंग साइट्स

- ६.० उद्दिष्टे.
- ६.१ सोशल नेटवर्किंग साईट.
- ६.२ सोशल नेटवर्किंग साईटचे प्रकार.
- ६.३ भारतातील महत्त्वाच्या सोशल नेटवर्किंग साईट्स.
- ६.४ सोशल नेटवर्किंग साईट्सचे फायदे आणि तोटे.
- ६.५ सोशल नेटवर्किंग साईट्सचे धोके.
- ६.६ मोबाइल सोशल नेटवर्किंग.
- ६.७ चौकशीसाठी सोशल नेटवर्किंग साईट्सचा वापर.
- ६.८ स्वअध्यायनासाठी प्रश्न.
- ६.९ स्वअध्यायनासाठी उत्तरे.

७.मोबाइल फोन तपासणीची मूलतत्त्वे.

- ७.० उद्दिष्टे.
- ७.१ परिचय.
- ७.२ मोबाइल फोन कसे कार्य करते.
- ७.३ मोबाइल तंत्रज्ञान.
- ७.४ मोबाइल फोनवरील गुन्हे.

- ७.५ मोबाइल गुन्हे तपासणी.
- ७.६ सेवा पुरवठादारांकडून उपलब्ध माहिती.
- ७.७ मोबाइल नंबर पोर्टेबिलिटी.
- ७.८ १जी ते ५जी समजून घेणे.
- ७.९ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.
- ७.१० स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे.

८ माहिती तंत्रज्ञान (सुधारणा) अधिनियम २००८.

- ८.० उद्दिष्टे.
- ८.१ परिचय.
- ८.२ माहिती तंत्रज्ञान अधिनियम २०००.
- ८.३ आयटी कायद्यातील गुन्हे.
- ८.४ आयटी कायदा २००० आणि भारतीय न्याय संहिता २०२३ यांचे नकाशांकन.
- ८.५ स्वअभ्यासासाठी प्रश्न.
- ८.६ स्वअभ्यासासाठी उत्तरे.

९ डिजिटल पुराव्याची मूलतत्त्वे.

- ९.० उद्दिष्टे.
- ९.१ प्रस्तावना.
- ९.२ डिजिटल पुरावे, त्याचे गुणधर्म आणि स्रोत.
- ९.३ डिजिटल पुरावेविरुद्ध भौतिक पुरावे.
- ९.४ डिजिटल पुराव्याचे महत्त्व.
- ९.५ डिजिटल पुराव्याचे प्रकार.
- ९.६ डिजिटल पुरावे संकलन.
- ९.७ डिजिटल पुराव्यांसाठीची साधने.
- ९.८ संगणक न्यायवैज्ञानिक.

- ९.९ सायबर फॉरेन्सिक्सचे वर्गीकरण.
- ९.१० सायबर फॉरेन्सिक्स प्रक्रियेची पाच प्रमुख तत्त्वे.
- ९.११ अनावधानाने तयार केलेला डेटा.
- ९.१२ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न.
- ९.१३ स्व-अभ्यासासाठी उत्तरे.
- १०.० उद्दिष्टे.

१०.मोबाइल आणि सायबर फॉरेन्सिक्स.

- १०.१ परिचय.
- १०.२ मोबाइल डिव्हाइस ऑपरेटिंग सिस्टमचे प्रकार.
- १०.३ मोबाइल फोनचे हार्डवेअर वर्णन.
- १०.४ मोबाइल डिव्हाइस मधील पुरावे.
- १०.५ मोबाइल डिव्हाइस मधील मेमरीचे आयोजन.
- १०.६ फ्लॅश मेमरीसाठी ऑप्टिमाइज्ड फाइल सिस्टम.
- १०.७ फोन मेमरीचे निष्कर्ष आणि विश्लेषण तंत्र.
- १०.८ मोबाइल डिव्हाइसच्या निष्कर्ष आणि विश्लेषणा साठी साधने.
- १०.९ मोबाइल फोन फॉरेन्सिक साठीची आव्हाने.
- १०.१० मोबाइल डिव्हाइस फॉरेन्सिक मार्गदर्शक सूचना.
- १०.११ संगणक फॉरेन्सिक्स.
- १०.१२ पुरावा गोळा करण्याची तत्त्वे.
- १०.१३ सायबर फॉरेन्सिक्स बाबत विश्लेषकां कडून अपेक्षा.
- १०.१४ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.
- १०.१५ स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे.
- ११.डिजिटल पुराव्यांचे शोध आणि जप्ती व त्यासाठीच्या कायदेशीर तरतुदी.**
- ११.० उद्दिष्टे.

- ११.१ डिजिटल फॉरेन्सिक्सचे सिद्धांत.
- ११.२ डिजिटल पुरावे गोळ करताना कोणती खबरदारी घ्यावी.
- ११.३ डिजिटल गुन्हा ठिकाणाचा तपास करण्यासाठी ची प्रक्रिया.
- ११.४ गुन्हाच्या ठिकाणाचे प्रारंभिक पुनरावलोकन.
- ११.५ तपास उपकरणे आणि साधने.
- ११.६ गुन्हाच्या ठिकाणाचे मूल्यांकन.
- ११.७ गुन्हाच्या ठिकाणावर प्रारंभिक मुलाखत.
- ११.८ गुन्हाचे ठिकाण.
- ११.९ डिजिटल पुरावे गोळ करणे.
- ११.१० संगणकातील डिजिटल पुरावे कसे ओळखावेत.
- ११.११ कंप्युटर हार्ड डिस्कमधून डेटा काढणे आणि त्याचे विश्लेषण.
- ११.१२ हार्ड डिस्क विश्लेषण पद्धती.
- ११.१३ फॉरेन्सिक्स डुप्लिकेशन.
- ११.१४ तपास अधिका-यांसाठी फॅराडे बॅगचे फायदे.
- ११.१५ पंचनामा (जप्ती मेमो) आणि जप्ती प्रक्रिया.
- ११.१६ हॅशिंग.
- ११.१७ सीलिंग आणि वाहतूक.
- ११.१८ चेन कस्टडी फॉर्म.
- ११.१९ डिजिटल पुरावे गोळ करण्याचा फॉर्म.
- ११.२० डिजिटल पुरावाच्या शोध आणि जप्तीबाबतचा केस कायदा.
- ११.२१ शोध आणि जप्तीसाठी कायदेशीर तरतुदी.
- ११.२२ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.
- ११.२३ स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे.
- १२.सायबर फॉरेन्सिक्स साठीची साधने.**

- १२.० उद्दिष्टे.
- १२.१ सायबर फॉरेन्सिक्सचा परिचय.
- १२.२ सायबर फॉरेन्सिक्सची व्याख्या.
- १२.३ संगणक फॉरेन्सिक्सची पद्धती.
- १२.४ प्रमाणीकरण साधने.
- १२.५ विश्लेषण साधने.
- १२.६ मेमरी विश्लेषण साधने.
- १२.७ फॉरेन्सिक्स वर्कशेल्स.
- १२.८ सायबर फॉरेन्सिक्ससाठी वापरली जाणारी सामान्य साधने आणि सॉफ्टवेअर्स.
- १२.९ आत्म-अभ्यासासाठी प्रश्न.
- १२.१० आत्म-अभ्यासासाठी उत्तरे.

सायबर गुन्हे अन्वेषण - भाग 1

अनुक्रमणिका .

(१) सायबर गुन्हेच्या प्रथम माहिती अहवालातील (FIR) महत्वाचे मुद्दे.

१.० उद्दिष्टे.

१.१ क्रेडिट/डेबिट कार्ड संबंधित फिर्यादीतील महत्वाचे मुद्दे.

१.२ विमा/नोकरी/कर्ज/लॉटरी/सर्व ऑनलाइन फसवणूक संबंधित फिर्याद .

१.३ विवाह जुळवणी/भेटवस्तू फसवणूक संबंधित फिर्याद .

१.४ सोशल मीडिया सायबर गुन्हेयांसाठी फिर्याद .

१.५ ईमेल संबंधित सायबर गुन्हेयांसाठी फिर्याद .

१.६ डेटा/स्रोतकोडचोरी संबंधित गुन्हेयांसाठी फिर्याद .

१.७ मोबाईल/लॅपटॉप चोरी संबंधित फिर्याद .

१.८ डॉस/डीडॉस हल्ल्यासाठी फिर्याद .

१.९ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न .

१.१० स्व-अभ्यासासाठी उत्तरे .

(२) सायबर गुन्हा कसा नोंदवावा .

२.० उद्दिष्टे

२.१ हेल्पलाइन १९३०

२.२ राष्ट्रीय सायबर क्राईम रिपोर्टिंग पोर्टल कसे वापरावे

२.३ राष्ट्रीय सायबर क्राईम रिपोर्टिंग पोर्टलसाठी टाकलेली पावले

२.४ पोलीस ठाणेमध्ये फिर्याद नोंदविणे

२.५ स्वअध्यानासाठी प्रश्न

२.६ स्वअध्यानासाठी उत्तरे .

(३) पीडितांचा फसवणूक झालेला पैसा थांबविणे आणि परत करणे.

३.० उद्दिष्टे

३.१ परिचय

३.२ फसवणूक झालेला पैसा थांबविणे व परतकरण्याच्या विविध पद्धती

३.४ स्वयंअभ्यासासाठी प्रश्न

३.५ स्वयंअभ्यासाचे उत्तर

(४) तपासपूर्व (प्री-इन्व्हेस्टिगेशन) मूल्यांकन.

४.० उद्दिष्टे.

4.1 तपासपूर्व मूल्यांकन.

४.२ गुन्ह्याच्या स्थळाचे प्राथमिक पुनरावलोकन.

४.३ गुन्ह्याच्या स्थळाचे मूल्यमापन.

४.४ गुन्ह्याच्या स्थळावर प्राथमिक मुलाखत.

4.5 तपासपूर्व तांत्रिक मूल्यांकन.

४.६ पुरावा जतनकरण्यासाठी नोटीस जारी करणे.

४.७ चौकशीसाठी मानककार्यपद्धतीचे फ्लो चार्ट.

४.८ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न.

४.९ स्व-अभ्यासासाठी उत्तरे

(५) मध्यस्थांसाठी पत्राचा नमुना आणि ई-मेल आयडी

५.० उद्दिष्टे.

५.१ मध्यस्थांसाठी पत्राचे नमुने .

५.२ मध्यस्थांचे ई-मेल आयडी.

५.३ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न.

५.४ स्व-अभ्यासासाठी उत्तरे.

(६) कॉलडिटेल् रेकॉर्ड CDR, IPCDR विश्लेषण.

६.० उद्दिष्टे.

६.१ परिचय.

६.२ दूरसंचार संचालनालयाच्या मार्गदर्शक सूचना.

६.३ मोबाइल नंबरचे MSP जाणण्यासाठी ॲप्स.

६.४ कळड चे प्रकार.

6.5 CDR, IPCDR विश्लेषण.

६.६ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न.

६.७ स्व-अभ्यासासाठी उत्तर.

(७) ईमेल तपासणी आणि ईमेल हेडर विश्लेषण.

७.० उद्दिष्टे

७.१ ईमेल, मेलर, मेल सर्व्हर, मेलबॉक्स.

७.२ ईमेल संबंधित सायबर गुन्हे

७.३ ईमेल कार्यप्रणाली

७.४ मेल सर्व्हर.

७.५ ईमेल चे घटक

७.६ ईमेल हेडर चे घटक.

७.७ सर्वात ज्ञात मेल सेवा प्रदाते

७.८ ईमेल हेडर विश्लेषण

७.९ ईमेल हेडर विश्लेषणाची पावले

७.१० मध्यस्थांकडून तपशील मागवणे.

७.११ ईमेलचे पुरावा म्हणून संकलन.

७.१२ गूगल टेकआउट.

७.१३ न्यायालयात ईमेल पुरावा म्हणून सादर करणे

७.१४ केस स्टडी

७.१५ केस स्टडीची तपासणी

७.१६ स्व-अध्यानासाठी प्रश्न

७.१७ स्व-अध्यानासाठी उत्तरं

(८) वेबसाइट तपास .

८.० उद्दिष्टे.

८.१ वेबसाइट म्हणजे काय?

८.२ वेबसाइटचे घटक.

८.३ फेक वेबसाइट म्हणजे काय?

८.४ फेक वेबसाइटचे प्रकार.

८.५ फेक वेबसाइट ओळखण्याचे मार्ग.

८.६ फेक वेबसाइट वापरून होणारे सायबर क्राइमचे प्रकार.

८.७ फेक वेबसाइट तपासाच्या पाय-या.

८.८ फेक वेबसाइटचा आयपी पत्ता ओळखणे.

८.९ वेब डिफेसमेंट म्हणजे काय आणि त्याचा तपास.

८.१० केस स्टडी.

८.११ केस स्टडीचा तपास.

८.१२ स्वाध्यायासाठी प्रश्न.

८.१३ स्वाध्यायासाठी उत्तरे.

(९) बँक खात्याद्वारे तपास .

९.० उद्दिष्टे

९.१ बँक खाते आणि त्याचे विविध प्रकार

९.२ बँक तपशील विचारण्यासाठी कायदेशीर तरतुदी

९.३ तपासणीमध्ये बँक खाते विवरण कसे उपयुक्त आहे

९.४ पैशाच्या हस्तांतरणाचे विविध प्रकार

९.५ बँक खाते विवरणामधील लघुरूपे

९.६ बँकिंग संज्ञा

९.७ यूपीआय

९.८ बँक विवरण प्राप्त केल्यानंतर तपास अधिका-याच्या जबाबदा-या

९.९ स्वअभ्यासासाठी प्रश्न

९.१० स्वअभ्यासासाठी उत्तरे

(१०) हॉटस्पॉट डोंगल ट्रॅकिंग.

१०.० उद्दिष्टे

१०.१ पोर्टेबल हॉटस्पॉट ट्रॅकिंग

१०.२ इंटरनेट डोंगल

१०.३ गुन्हेगार हॉटस्पॉट डोंगलचा कसा गैरवापर करतात

१०.४ हॉटस्पॉट डोंगलची चौकशी करण्याची पद्धत

१०.५ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न

१०.६ स्व-अभ्यासाचे उत्तरे

(११) आभासी ओळख ट्रॅकिंग (व्हर्च्युअल आयडेंटिटी ट्रॅकिंग)

११.० उद्दिष्टे

११.१ आभासी ओळख ट्रॅकिंग

११.२ गुन्हेगार कसे व्हॉट्सअप आभासी ओळखीचा गैरफायदा घेतात

११.३ आभासी क्रमांक कसा शोधावा.

११.४ व्हॉट्सअपकडे कोणते प्रश्न विचारावेत ?

११.५ व्हॉट्सअपकडून मिळणारे उत्तरांचे प्रकार आणि तपासाच्या पद्धती

११.६ स्वअभ्यासासाठी प्रश्न

११.७ स्वअभ्यासासाठी उत्तर

(12) व्हीपीएन प्रॉक्सी ट्रॅकिंग.

- १२.० उद्दिष्टे
- १२.१ व्हीपीएन आणि सुरक्षा
- १२.२ व्हीपीएनचा वापर करण्याचे फायदे आणि तोटे
- १२.३ संगणकासाठी व्हीपीएन सेवा
- १२.४ अँड्रॉईड फोनसाठी व्हीपीएन सेवा
- १२.५ व्हीपीएनवर विश्वास ठेवता येईल का?
- १२.६ प्रॉक्सी ट्रॅकिंग
- १२.७ अज्ञात प्रॉक्सीचे प्रकार
- १२.८ प्रॉक्सी वापरणा-या गुन्हेगारांचा मागोवा कसा घ्यावा?
- १२.९ स्वअभ्यासासाठी प्रश्न
- १२.१० स्वअभ्यासासाठी उत्तरे

(13) स्पूफ कॉल/व्हीवोआयपी कॉल ट्रेकींग.

- १३.०. उद्दिष्टे.
- १३.१. स्पूफ कॉल/व्हीवोआयपी कॉल.
- १३.२. स्पूफ कॉल म्हणजे काय?
- 13.3.** व्हीवोआयपी कॉल म्हणजे काय?
- १३.४. स्पूफ/व्हीवोआयपी कॉल ट्रॅक करताना येणा-या आव्हानांचा सामना कसा करावा?
- १३.५. स्पूफ आणि व्हीवोआयपी कॉल ट्रॅक करण्याची पद्धत.
- १३.६. स्पूफ SMS.
- १३.७. स्पूफ/व्हीवोआयपी कॉल्सद्वारे केले जाणारे गुन्हे.
- १३.८. स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.
- १३.९. स्व-अध्यायनासाठी उत्तर

(14) फेसबुकशी संबंधित गुन्ह्यांचा तपासणी.

- १४.०. उद्दिष्टे

- १४.१. फेसबुक गुन्हयाचा रिपोर्ट आणि लागू असलेले कायदे
- १४.२. तक्रारदारा कडून पुरावे जप्त करणे
- १४.३. फेसबुक पृष्ठ आणि पोस्टचे स्क्रीनशॉट कसे घ्यावेत
- १४.४. फेसबुकला विनंती पत्र
- १४.५. फेसबुकचा प्रतिसाद
- १४.६. फेसबुक रिपोर्ट कसा पडताळावा
- १४.७. ईमेल सेवा प्रदात्यांना पत्रव्यवहार
- १४.८. ईमेल प्रतिसाद
- १४.९. इंटरनेट सेवा प्रदात्यांना पत्रव्यवहार
- १४.१०. आयएसपी कडून प्रतिसाद
- १४.११. मोबाईल सेवा प्रदात्याला पत्र
- १४.१२. आरोपीकडून जप्ती
- १४.१३. स्वअध्यायनासाठी प्रश्न
- १४.१४. स्वअध्यायनासाठी उत्तरे.

(१५) वॉलेट फसवणूक तपास .

- १५.० उद्दिष्टे
- १५.१ परिचय
- १५.२ वॉलेट फसवणूक तपास करण्याचे टप्पे

15.3 BHIM UPI फ्रॉड

15.4 BHIM UPI फ्रॉडचा तपास

- १५.५ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न
- १५.६ स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे

16 IP लॉगर टूल

- १६.० उद्दिष्टे.

- १६.१ परिचय.
- १६.२ ग्रॅबिफाय/ब्लेझ काय आहे?
- १६.३ गुन्हेगार ग्रॅबिफाय/ब्लेझ लिंकचा वापर करतात ते गुन्हे.
- १६.४ ग्रॅबिफाय/ब्लेझ लिंकचा वापर.
- १६.५ ग्रॅबिफाय/ब्लेझ लिंक कशी तयार करावी आणि वापरावी.
- १६.६ ग्रॅबिफाय/ब्लेझ लिंक वापरल्यावर मिळालेल्या तपशीलांची माहिती.
- १६.७ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.

(१७) सिम बॉक्स फसवणूक आणि तपास.

- १७.० उद्दिष्टे.
- १७.१ परिचय.
- १७.२ प्रकरण अभ्यास.
- १७.३ सिम बॉक्स कॉल तपासण्याचे टप्पे.
- १७.४ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.
- १७.५ स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे.

(१८) आरोपीचे गूगलायझेशन.

- १८.० उद्दिष्टे.
- १८.१ परिचय.
- १८.२ गूगलायझेशनचे टप्पे.
- १८.३ गूगलला पत्र.
- १८.४ गूगलचे उत्तर.
- १८.५ गुगल माय अॅक्टीव्हिटी
- १८.६ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.
- १८.७ स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे.

(19) मालवेअर विश्लेषण.

- १९.० उद्दिष्टे
- १९.१ मालवेअर
- १९.२ वर्मस्
- १९.३ व्हायरस आणि त्याचे प्रकार
- १९.४ ट्रोजन आणि त्याचे प्रकार
- १९.५ मालवेअर विश्लेषणाची साधने
- १९.६ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न
- १९.७ स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे

(20) संशयित मोबाईल नंबरमधून माहिती संकलन.

- २०.० उद्दिष्टे
- २०.१ दूरसंचार सेवा प्रदाता (TSP) कसा शोधावा?
- २०.२ मोबाईल नंबरवरून बँक माहिती कशी मिळवावी?
- २०.३ मोबाईल नंबरवरून गुन्हेगाराचा पत्ता, नाव, फोटो कसा मिळवावा?
- २०.४ मोबाईल नंबरवरून सोशल मीडिया माहिती कशी मिळवावी?
- २०.५ संशयित मोबाईल नंबरचा प्रवास इतिहास कसा मिळवावा?
- २०.६ मोबाईल नंबरवरून वाहनाची माहिती कशी मिळवावी?
- २०.७ मोबाईल नंबरवरील Google टाइमलाइन क्रियाकलाप कसे मिळवावे?
- २०.८ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.
- २०.९ स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे.

(२१) ड्रोनतपासणी.

- २१.० उद्दिष्ट
- २१.१ ड्रोन.
- २१.२ ड्रोनचे वेगवेगळे प्रकार

- २१.३ ड्रोनमध्ये वापरण्यात येणारे सॉफ्टवेअर
- २१.४ ड्रोन फॉरेन्सिक्स
- २१.५ ड्रोनचे फायदे आणि तोटे
- २१.६ ड्रोनचा उपयोग
- २१.७ ड्रोनमधील स्टोरेज उपकरणे
- २१.८ ड्रोन फॉरेन्सिक्ससाठी वापरण्यात येणारी साधने
- २१.९ ड्रोनचा समावेश असलेले गुन्हे
- २१.१० ड्रोनशी संबंधित गुन्ह्यांच्या तपासातील टप्पे
- २१.११ ड्रोन संबंधित गुन्ह्यांच्या संशयितांचा शोध
- २१.१२ प्रतिबंधात्मक उपाययोजना
- २१.१३ जप्त ड्रोनसाठी उपकरणांसाठी फॉरेन्सिक सायन्स लॅबोरेटरीला (FSL) विचारावयाचे

प्रश्न:

- २१.१४ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न
- २१.१५ स्व-अभ्यासासाठी उत्तरे

(२२) कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) संचालित सायबर गुन्हे.

- २२.० उद्दिष्टे
- २२.१ कृत्रिम बुद्धिमत्ता म्हणजे काय, ती कशी कार्य करते आणि तिचे महत्त्व
- २२.२ कृत्रिम बुद्धिमत्तेचे फायदे आणि तोटे
- २२.३ कृत्रिम बुद्धिमत्तेचे प्रकार
- २२.४ कृत्रिम बुद्धिमत्ता कोठे वापरली जाते?
- २२.५ कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या नैतिक आव्हानांचा आढावा
- २२.६ कृत्रिम बुद्धिमत्ता संचालित गुन्ह्यांचे प्रकार
- २२.७ कृत्रिम बुद्धिमत्ता संचालित गुन्ह्यांच्या तपासाच्या टप्प्यांचे वर्णन

२२.८ कृत्रिम बुद्धिमत्ता गुन्ह्यांचा शोध लावण्यासाठी सेवा प्रदात्याकडून कोणती माहिती मिळवावी?

२२.९ कृत्रिम बुद्धिमत्ता संचालित गुन्ह्यांचा आरोपी कसा शोधावा?

२२.१० स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न

२२.११ स्व-अभ्यासासाठी उत्तरे

(२३) चॅट जीपीटी.

२३.० उद्दिष्टे

२३.१ चॅटजीपीटी काय आहे?

२३.२ चॅटजीपीटी कोणी तयार केले?

२३.३ चॅटजीपीटी कसे कार्य करते?

२३.४ चॅटजीपीटी च्या वापराचे क्षेत्रे

२३.५ चॅटजीपीटी चे फायदे आणि मर्यादा

२३.६ चॅटजीपीटी चे खाते कसे उघडावे?

२३.७ चॅटजीपीटी साठी प्रॉम्प्ट कसे लिहावेत?

२३.८ सायबर गुन्ह्यांसाठी अपराधी खूप वापरू शकतात का?

२३.९ स्वाध्यायासाठी प्रश्न

२३.१० स्वाध्यायासाठी उत्तरे

(२४) सीसीटीव्ही फुटेज विश्लेषण.

२४.० उद्दिष्टे.

२४.१ परिचय

२४.२ डिजिटल व्हिडिओ रेकॉर्डर (डीव्हीआर) प्रकार.

२४.३ सीसीटीव्ही कॅमे-याचे प्रकार.

२४.४ एनव्हीआर चे प्रकार.

२४.५ सीसीटीव्ही व्हिडिओ फुटेज फाइलचे प्रकार.

२४.६ सीसीटीव्ही फुटेज पुर्नप्राप्तीसाठी आवश्यक उपकरणे.

२४.७ सीसीटीव्ही फुटेज संग्रहण डिव्हाईस मध्ये संकलन.

२४.८ सीसीटीव्ही फुटेज जप्ती पंचनामा.

२४.९ स्वाध्यायासाठी प्रश्न.

२४.१० स्वाध्यायासाठी उत्तरे.

(२५) हॅश वॅल्यू.

२५.० उद्दिष्टे.

२५.१ हॅश मूल्य काय आहे?

२५.२ हॅश मूल्याचे महत्त्व.

२५.३ हॅश मूल्य कॅल्क्युलेट करण्यासाठी वापरले जात असलेले वेगवेगळे अल्गोरिदम.

२५.४ हॅश मूल्य कसे कॅल्क्युलेट करावे?

२५.५ हॅश मूल्यांशी संबंधित केसमधील कायदेशीर निर्णय.

२५.६ भारतीय न्यायशास्त्रात हॅश मूल्यांबद्दल मुख्य शिकवणी

२५.७ स्वाध्यायासाठी-प्रश्न

२५.८ स्वाध्यायासाठी-उत्तरे

(२६) क्राइम सीनची ऑडिओ-व्हिडिओ रेकॉर्डिंग.

२६.० उद्दिष्टे

२६.१ परिचय

२६.२ ए०२३ मधील व्हिडिओग्राफीचे तरतुदी

२६.३ क्राइम सीन तपासणीचे पद्धती

२६.४ सर्च आणि जप्तीची प्रक्रिया

२६.५ क्राइम सीन प्रक्रिया करण्याची पद्धत

२६.६ सर्च आणि जप्ती दरम्यान ऑडिओ-व्हिडिओग्राफी

२६.७ स्टोरेज आणि ट्रान्सपोर्टेशनसाठी प्रक्रिया

२६.८ व्हिडिओ रेकॉर्डिंग दरम्यान IO ची DOs आणि DON'Ts

२६.९ क्राइम सीनची ऑडिओ-व्हिडिओ रेकॉर्डिंग प्रक्रिया

२६.१० जप्ती मेमो तयार करणे

२६.११ पोलीस स्थानकावर दस्तऐवजीकरण आणि फॉलो-अप

26.12 ऱॅप आधारित सोल्यूशन e-Sakashya

२६.१३ ऑडिओ-व्हिडिओ रेकॉर्डिंगचा सहायक मेमॉयर

२६.१४ स्वाध्यायासाठी प्रश्न

२६.१५ स्वाध्यायासाठी उत्तरे

(27) ऑडिओ व्हॉईस सॅम्पलिंग.

२७.० उद्दिष्टे.

२७.१ परिचय.

२७.२ ज्यात व्हॉईस घेतले जातात ते गुन्हे.

२७.३ भारतात व्हॉईस सॅम्पलिंगसाठीच्या कायदेशीर तरतुदी.

२७.४ व्हॉईस सॅम्पल घेतांना घ्यावयाची आवश्यक खबरदारी.

२७.५ व्हॉईस सॅम्पलिंगची प्रक्रिया.

२७.६ पोस्ट-व्हॉईस सॅम्पलिंग प्रक्रिया.

२७.७ व्हॉईस सॅम्पल्सचे संचयन आणि हाताळणी.

२७.८ एफएसएलकडे सॅम्पल पाठविणे.

२७.९ विश्लेषणानंतरची प्रक्रिया.

२७.१० स्वअध्यायनासाठी प्रश्न.

२७.११ स्वअध्यायनासाठी उत्तरे.

(28) फॉरेन्सिक गेट विश्लेषण/तुलना.

२८.० उद्दिष्टे.

२८.१ फॉरेन्सिक गेट विश्लेषण.

- २८.२ गेट पॅटर्नचे वर्गीकरण.
- २८.३ फॉरेन्सिक गेट विश्लेषणाचा दृष्टीकोन.
- २८.४ फॉरेन्सिक गेट विश्लेषणाची वैशिष्ट्ये/परिमाणे.
- २८.५ गेट पॅटर्न आणि विश्लेषणावर प्रभाव करणारे घटक.
- २८.६ फॉरेन्सिक गेट विश्लेषणासाठी गुन्ह्याच्या ठिकाणाची पुनर्रचना करण्याचे टप्पे.
- २८.७ एफएसएलमध्ये गेट विश्लेषणातील टप्पे.
- २८.८ गुन्ह्याच्या ठिकाणाची पुनर्रचना करण्याचे उदाहरण.
- २८.९ स्वअध्यायासाठी प्रश्न.
- २८.१० स्वअध्यायासाठी उत्तरे.

(२९) न्यायवैद्यकविज्ञान प्रयोगशाळेसाठी प्रश्नावली.

- २९.० उद्दिष्टे.
- २९.१ एफएसएलसाठी मागणी पत्राचे प्रारूप.
- २९.२ एफएसएलला तपासी अधिकारी यांचेकडून दिली जाणारी माहिती.
- २९.३ सायबर क्राईम प्रकरणात एफएसएलला यांना तपासणी अधिकारी यांचेकडून विचारले जाणारे प्रश्न:
- २९.४ सायबर क्राईम प्रकरणात जप्त केलेल्या डिव्हाइसच्या अनुषंगाने व क्रियाकलापाच्या विचारले जाणारे प्रश्न.
- २९.५ तज्ञाचे मत आणि निष्कर्ष
- २९.६ कायदेशीर मानकांसह अनुपालन.
- २९.७ एफएसएलसाठी मागणी पत्राचा नमुना.
- २९.८ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.
- २९.९ स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे.

(३०) न्यायालयात डिजिटल/इलेक्ट्रॉनिक पुरावे सादर करणे आणि सिद्ध करणे.

- ३०.० उद्दिष्टे
- ३०.१ परिचय

- ३०.२ दुय्यम डिजिटल पुरावे सादर करणे
- ३०.३ दुय्यम डिजिटल पुराव्याची ग्राह्यता
- ३०.४ दुय्यम डिजिटल पुरावे सिद्ध करणे
- ३०.५ भारतीय साक्ष अधिनियम २०२३ कलम ६३(२)(४)
- ३०.६ बीएसए २०२३ च्या कलम ६३(४) अंतर्गत प्रमाणपत्राचा स्वरूप (भाग अ, ब)
- ३०.७ बँकर्स बुक पुरावा अधिनियम १८९१ च्या कलम २, ८ (अ)(ब)(क) चे स्वरूप
- ३०.८ डिजिटल पुरावे सादर करण्यासंबंधी सर्वोच्च न्यायालयाचे प्रकरणनियम
- ३०.९ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न
- ३०.१० स्व-अभ्यासासाठी उत्तरे

(३१) वेबसाइट ब्लॉकिंग.

- ३१.० उद्दिष्टे.
- ३१.१ वेबसाइट ब्लॉकिंग म्हणजे काय?
- ३१.२ वेबसाइट ब्लॉकिंग केल्या जाणा-या गुन्ह्यांची उदाहरणे.
- ३१.३ वेबसाइट ब्लॉक करण्यासाठी घेण्यात येणा-या पाय-या.
- ३१.४ डायरेक्टर CERT-In कडे तक्रार सादर करण्याची प्रक्रिया.
- ३१.५ वेबसाइट ब्लॉक करण्यासाठी पत्राचे प्रारूप.
- ३१.६ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.
- ३१.७ स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे.

(३२) परस्पर कायदेशीर सहकार्य (MLA) आणि रॉगेटरी पत्र (LR).

- ३२.० उद्दिष्टे.
- ३२.१ फौजदारी प्रकरणांमध्ये परस्पर कायदेशीर सहाय्यता.
- ३२.२ लेटर्स रोगेटोरी (LR) विनंती करण्याची प्रक्रिया.
- ३२.३ परस्पर कायदेशीर सहाय्यता (MLA) विनंती करण्याची प्रक्रिया.
- ३२.४ समन्स, नोटिस आणि न्यायिक प्रक्रिया सेवा.

३२.५ परस्पर कायदेशीर सहाय्यता व्यवस्था संबंधित विविध तरतुदी.

३२.६ अनौपचारिक विनंती.

३२.७ प्रत्यार्पण विनंती.

३२.८ स्वअध्यायनासाठी प्रश्न.

३२.९ स्वअध्यायनासाठी उत्तरे.

(३३) खुल्या स्रोत गुप्तचर साधने (Open-source Intelligence Tools).

३३.० उद्दिष्टे.

३३.१ परिचय.

३३.२ सायबर सुरक्षा मध्ये OSINT चे महत्त्व.

३३.३ ओपन-सोर्स सॉफ्टवेअर, त्याचे फायदे आणि तोटे.

३३.४ क्लोज्ड सोर्स सॉफ्टवेअर, त्याचे फायदे आणि तोटे.

33.5 OSINT चे प्रकार आणि त्यांचा वापर.

३३.६ स्वअध्यायनासाठी प्रश्न.

३३.७ स्वअध्यायनासाठी उत्तरे.

सायबर गुन्हे अन्वेषण -भाग-२

अनुक्रमणिका:

(1) टास्क फसवणूक.

- १.० उद्दिष्टे.
- १.१ परिचय.
- १.२ टास्क फसवणुकीची कार्यपद्धती.
- १.३ टास्क फसवणुकीचे कार्यपद्धतीचा प्रवाह चार्ट.
- १.४ टास्क फसवणुकीत अपेक्षित पुरावे.
- १.५ तपासासाठी मानक कार्यप्रणाली.
- १.६ टास्क फसवणूक तपासाचा प्रवाह चार्ट
- १.७ टास्क फसवणुकीचे केस स्टडी.
- १.८ टास्क फसवणुकीच्या केस स्टडीचा तपास.
- १.९ स्वयं-अभ्यासासाठी प्रश्न.
- १.१० स्वयं-अभ्यासासाठी उत्तरे.

(२) डिजिटल अटक/कुरियर फसवणूक.

- २.० उद्दिष्टे.
- २.१ प्रस्तावना.
- २.२ डिजिटल अरेस्ट / कुरियर फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचा प्रकार.
- २.३ डिजिटल अरेस्ट / कुरियर फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचा फ्लो चार्ट.
- २.४ डिजिटल अरेस्ट / कुरियर फसवणुकीसाठी अपेक्षित पुराव्याचे क्षेत्र.
- २.५ डिजिटल अरेस्ट / कुरियर फसवणुकीच्या चौकशीसाठी मानक कार्यपद्धती.
- २.६ डिजिटल अरेस्ट / कुरियर फसवणुकीच्या तपासाचा फ्लो चार्ट.
- २.७ डिजिटल अरेस्ट आणि कुरियर फसवणुकीचा प्रकरण अभ्यास.
- २.८ प्रकरण अभ्यासाचा तपास.

२.९ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न.

२.१० स्व-अभ्यासासाठी उत्तरे.

(३) शेअर बाजार फसवणूक.

३.० उद्दिष्टे.

३.१ परिचय.

३.२ एमएसईबी किंवा एमएनजीएल फ्रॉडची कार्यपद्धती.

३.३ एमएसईबी किंवा एमएनजीएल फ्रॉडमधील अपेक्षित पुरावे.

३.४ एमएसईबी किंवा एमएनजीएल फ्रॉडची कार्यपद्धतीचा फ्लो चार्ट.

३.५ एमएसईबी किंवा एमएनजीएल फ्रॉडच्या तपासासाठी मानक कार्यपद्धती.

३.६ एमएसईबी / एमएनजीएल फ्रॉडच्या तपासाचे फ्लो चार्ट.

३.७ एमएसईबी किंवा एमएनजीएल फ्रॉडची केस स्टडी.

३.८ एमएसईबी किंवा एमएनजीएल फ्रॉडच्या केस स्टडीचा तपास.

३.९ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न.

३.१० स्व-अभ्यासासाठी उत्तरे.

(४) महावितरण/एमएनजीएल बिल फसवणूक.

४.० उद्दिष्टे.

४.१ परिचय.

४.२ स्टॉक मार्केट फसवणुकीची कार्यपद्धती.

४.३ स्टॉक मार्केट फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचा फ्लो चार्ट.

४.४ स्टॉक मार्केट फसवणुकीतील संभाव्य पुरावे.

४.५ स्टॉक मार्केट फसवणुकीच्या तपासाची मानक कार्यपद्धती.

४.६ स्टॉक मार्केट फसवणुकीच्या तपासाचे फ्लो चार्ट.

४.७ स्टॉक मार्केट फसवणुकीच्या तपासाचे फ्लो चार्ट.

४.८ स्टॉक मार्केट फसवणुकीची केस स्टडी.

४.९ स्टॉक मार्केट फसवणुकीच्या केस स्टडीचा तपास.

४.१० स्व -अध्यायनासाठी प्रश्न.

४.११ स्व -अध्यायनासाठी उत्तर.

(५) ग्राहक सेवा/हेल्पलाइन क्रमांक फसवणूक .

५.० उद्दिष्टे.

५.१ परिचय.

५.२ कस्टमर केअर किंवा हेल्पलाइन नंबर फसवणुकीची कार्यपद्धती.

५.३ कस्टमर केअर किंवा हेल्पलाइन नंबर फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचा फ्लो चार्ट.

५.४ कस्टमर केअर किंवा हेल्पलाइन नंबर फसवणुकीत अपेक्षित पुरावे.

५.५ कस्टमर केअर किंवा हेल्पलाइन नंबर फसवणुकीच्या तपासासाठी मानक ऑपरेटिंग प्रक्रिया.

५.६ कस्टमर केअर फसवणुकीच्या तपासाचा फ्लो चार्ट.

५.७ कस्टमर केअर किंवा हेल्पलाइन नंबर फसवणुकीची केस स्टडी.

५.८ कस्टमर केअर किंवा हेल्पलाइन नंबर फसवणुकीच्या केस स्टडीचा तपास.

५.९ स्वयं-अध्यायनासाठी प्रश्न.

५.१० स्वयं-अध्यायनासाठी उत्तरे.

(६) यूपीआय/ओटीपी फसवणूक .

६.० उद्दिष्टे.

६.१ परिचय.

६.२ यूपीआय किंवा ओटीपी फसवणुकीची कार्यपद्धती.

६.३ यूपीआय किंवा ओटीपी फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचे फ्लोचार्ट.

६.४ यूपीआय किंवा ओटीपी फसवणुकीतील अपेक्षित पुरावा क्षेत्रे.

६.५ यूपीआय किंवा ओटीपी फसवणुकीच्या तपासाची मानक कार्यपद्धती.

६.६ यूपीआय फसवणुकीच्या तपासाचे फ्लोचार्ट.

- ६.७ यूपीआय किंवा ओटीपी फसवणुकीची केस स्टडी.
- ६.८ यूपीआय किंवा ओटीपी फसवणुकीच्या केस स्टडीचा तपास.
- ६.९ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.
- ६.१० स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे.

(७) नोकरी फसवणूक.

- ७.० उद्दिष्टे.
- ७.१ प्रस्तावना.
- ७.२ नोकरी फसवणुकीचे प्रकार.
- ७.३ नोकरी फसवणुकीची कार्यपद्धती.
- ७.४ नोकरी फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचे फ्लो चार्ट.
- ७.५ नोकरी फसवणुकीमध्ये पुरावे मिळवण्यासाठी अपेक्षित क्षेत्र.
- ७.६ नोकरी फसवणुकीच्या तपासाची मानक कार्यपद्धती.
- ७.७ नोकरी फसवणुकीची केस स्टडी.
- ७.८ नोकरी फसवणुकीच्या केसस्टडीचा तपास.
- ७.९ स्वअध्यायनासाठी प्रश्न.
- ७.१० स्वअध्यायनासाठी उत्तरे.

(८) केवायसी अपडेट फसवणूक.

- ८.० उद्दिष्टे.
- ८.१ परिचय.
- ८.२ केवायसी अद्ययावत फसवणुकीची कार्यपद्धती.
- ८.३ केवायसी अद्ययावत फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचे फ्लोचार्ट.
- ८.४ केवायसी फसवणूक तपासाचा फ्लो चार्ट
- ८.५ केवायसी अद्ययावत फसवणुकीसाठी अपेक्षित पुरावे.
- ८.६ केवायसी अद्ययावत फसवणुकीच्या तपासाची मानक कार्यपद्धती.

- ८.७ केवायसी अद्ययावत फसवणुकीची केस स्टडी.
- ८.८ केवायसी अद्ययावत फसवणुकीच्या केस स्टडीचा तपास.
- ८.९ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न.
- ८.१० स्व-अभ्यासासाठी उत्तरे.

(९) ओएलएक्स फसवणूक.

- ९.० उद्दिष्टे.
- ९.१ परिचय.
- ९.२ ओएलएक्स फसवणुकीची कार्यपद्धती.
- ९.३ ओएलएक्स फसवणुकीतील अपेक्षित पुरावे.
- ९.४ ओएलएक्स फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचा प्रवाह चार्ट.
- ९.५ ओएलएक्स फसवणुकीच्या तपासासाठी मानक कार्यप्रणाली.
- ९.६ ओएलएक्स फसवणुकीचे तपासाचा प्रवाह चार्ट.
- ९.७ ओएलएक्स फसवणुकीच्या तपासाचा केस स्टडी.
- ९.८ ओएलएक्स फसवणुक केस स्टडीचा तपास.
- ९.९ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न.
- ९.१० स्व-अभ्यासाचे उत्तरे.

(१०) विवाह जुळवणी/गिफ्ट फसवणूक.

- १०.० उद्दिष्टे.
- १०.१ परिचय.
- १०.२ विवाह किंवा भेटवस्तू फसवणुकीची कार्यपद्धती.
- १०.३ विवाह किंवा भेटवस्तू फसवणुकीचा प्रवाह चार्ट.
- १०.४ विवाह किंवा भेटवस्तू फसवणुकीच्या तपासातील अपेक्षित पुरावे.
- १०.५ विवाह किंवा भेटवस्तू फसवणुकीच्या तपासाची मानक कार्यपद्धती.
- १०.६ विवाह/भेटवस्तू फसवणुकीच्या तपासाचा प्रवाह चार्ट.

- १०.७ विवाह किंवा भेटवस्तू फसवणुकीचा प्रकरण अभ्यास.
- १०.८ विवाह किंवा भेटवस्तू फसवणुकीचा प्रकरण अभ्यासाचा तपास.
- १०.९ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न.
- १०.१० स्व-अभ्यासासाठी उत्तरे.

(११) लॉटरी फसवणूक.

- ११.० उद्दिष्टे.
- ११.१ परिचय.
- ११.२ लॉटरी फसवणुकीची कार्यपद्धती.
- ११.३ लॉटरी फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचा फ्लो चार्ट.
- ११.४ लॉटरी फसवणुकीत अपेक्षित पुराव्याचे क्षेत्र.
- ११.५ लॉटरी फसवणुकीच्या तपासाची मानक कार्यपद्धती.
- ११.६ लॉटरी फसवणुकीच्या तपासाचा फ्लो चार्ट.
- ११.७ लॉटरी फसवणुकीची केस स्टडी.
- ११.८ लॉटरी फसवणुकीच्या केस स्टडीचा तपास.
- ११.९ स्वयंअध्यायनासाठी प्रश्न.
- ११.१० स्वयंअध्यायनासाठी उत्तरे.

(१२) ई-कॉमर्स फसवणूक.

- १२.० उद्दिष्टे.
- १२.१ परिचय.
- १२.२ ई-कॉमर्स फसवणुकीची कार्यपद्धती.
- १२.३ ई-कॉमर्स फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचा फ्लो चार्ट.
- १२.४ ई-कॉमर्स फसवणुकीत अपेक्षित पुराव्याचे क्षेत्र.
- १२.५ ई-कॉमर्स फसवणुकीच्या तपासणीची मानक कार्यपद्धती.
- १२.६ ई-कॉमर्स फसवणुकीच्या तपासाचा फ्लो चार्ट.

- १२.७ ई-कॉमर्स फसवणुकीची केस स्टडी.
- १२.८ ई-कॉमर्स फसवणुकीच्या केस स्टडीची तपासणी.
- १२.९ स्वाध्यायासाठी प्रश्न.
- १२.१० स्वाध्यायासाठी उत्तरे.

(१३) क्यूआर कोड फसवणूक.

- १३.० उद्दिष्टे.
- १३.१ क्यूआर कोड म्हणजे काय?
- १३.२ क्यूआर कोड स्कॅम.
- १३.३ क्यूआर कोड स्कॅमचे कार्यपद्धती.
- १३.४ क्यूआर कोड स्कॅमचे कार्यपद्धतीचा फ्लो चार्ट.
- १३.५ क्यूआर कोड स्कॅमच्या तपासाचे टप्पे.
- १३.६ क्यूआर कोड फसवणुकीच्या तपासाचा फ्लो चार्ट.
- १३.७ क्यूआर कोड फसवणुकीतील आरोपीचा शोध कसा घ्यावा.
- १३.८ क्यूआर कोड फसवणुकीतील पुराव्याचे अपेक्षित क्षेत्रे.
- १३.९ क्यूआर कोड फसवणुकीची केस स्टडी.
- १३.१० क्यूआर कोड फसवणुकीच्या केस स्टडीचा तपास.
- १३.११ क्यूआर कोड स्कॅममध्ये खबरदारीचे उपाय.
- १३.१२ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.
- १३.१३ स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे.

(१४) ऑनलाइन कर्ज फसवणूक.

- १४.० उद्दिष्टे.
- १४.१ परिचय.
- १४.२ ऑनलाइन कर्ज फसवणुकीची कार्यपद्धती.
- १४.३ ऑनलाइन कर्ज फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचे प्रवाह चित्र.

- १४.४ ऑनलाइन कर्ज फसवणुकीसाठी पुराव्याचे अपेक्षित क्षेत्र.
- १४.५ ऑनलाइन कर्ज फसवणुकीच्या तपासासाठी मानक कार्यपद्धती.
- १४.६ कर्ज फसवणुकीच्या तपासाचे प्रवाह चित्र.
- १४.७ ऑनलाइन कर्ज फसवणुकीचे प्रकरण अभ्यास.
- १४.८ ऑनलाइन कर्ज फसवणुकीच्या प्रकरणाचा तपास.
- १४.९ स्वअभ्यासासाठी प्रश्न.
- १४.१० स्वअभ्यासाचे उत्तरे.

(१५) सिम स्वॅपिंग फसवणूक .

- १५.० उद्दिष्टे.
- १५.१ परिचय.
- १५.२ सिम स्वॅपिंग फसवणुकीची कार्यपद्धती.
- १५.३ सिम स्वॅपिंग फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचे प्रवाह चार्ट.
- १५.४ सिम स्वॅपिंग फसवणुकीमध्ये अपेक्षित पुरावे असलेले क्षेत्र.
- १५.५ सिम स्वॅपिंग फसवणुकीच्या तपासासाठी मानक कार्यपद्धती.
- १५.६ सिम स्वॅपिंग फसवणुकीच्या तपासाचा प्रवाह चार्ट.
- १५.७ सिम स्वॅपिंग फसवणुकीचे प्रकरण अभ्यास.
- १५.८ सिम स्वॅपिंग फसवणुकीच्या प्रकरणाचा तपास.
- १५.९ स्व-अभ्यासासाठी प्रश्न.
- १५.१० स्व-अभ्यासासाठी उत्तरे.

(१६) सोशल मीडिया आधारित फसवणूक .

- १६.० उद्दिष्टे.
- १६.१ परिचय.
- १६.२ सोशल मिडिया-आधारित फसवणुकीची कार्यपद्धती.
- १६.३ सोशल मिडिया-आधारित फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचा फ्लो चार्ट.

- १६.४ सोशल मिडिया-आधारित फसवणुकीमध्ये पुराव्याची अपेक्षित क्षेत्रे.
- १६.५ सोशल मिडिया-आधारित फसवणुकीच्या तपासाची मानक कार्यपद्धती.
- १६.६ सोशल मिडिया-आधारित फसवणुकीची केस स्टडी.
- १६.७ सोशल मिडिया-आधारित फसवणुकीच्या केस स्टडीचा तपास.
- १६.८ स्वाध्यायासाठी प्रश्न.
- १६.९ स्वाध्यायासाठी उत्तरे.

(१७) एटीएम फसवणूक .

- १७.० उद्दीष्टे.
- १७.१ प्रस्तावना.
- १७.२ एटीएम फसवणुकीची कार्यपद्धती.
- १७.३ एटीएम फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचा फ्लो चार्ट.
- १७.४ एटीएम फसवणुकीमध्ये पुराव्याची अपेक्षित क्षेत्रे.
- १७.५ एटीएम फसवणुकीच्या तपासासाठी मानक कार्यपद्धती.
- १७.६ एटीएम फसवणुकीची केस स्टडी.
- १७.७ एटीएम फसवणुकीच्या केस स्टडीचा तपास.
- १७.८ स्वअध्यायनासाठी प्रश्न.
- १७.९ स्वअध्यायनासाठी उत्तरे.

(१८) मागोवा घेणे/सेक्सटॉर्शन .

- १८.० उद्दीष्टे.
- १८.१ परिचय.
- १८.२ सायबरस्टॉकिंग/सेक्सटॉर्शन फसवणुकीचे प्रकार.
- १८.३ सायबरस्टॉकिंग/सेक्सटॉर्शन फसवणुकीचे प्रकार - फ्लोचार्ट.
- १८.४ सायबरस्टॉकिंग/सेक्सटॉर्शन फसवणुकीत पुरावे शोधण्याचे अपेक्षित क्षेत्र.
- १८.५ सायबरस्टॉकिंग/सेक्सटॉर्शन फसवणुकीच्या तपासासाठी मानक कार्यपद्धती.

- १८.६ सेक्सटॉर्शन तपासाचा फ्लोचार्ट.
- १८.७ सायबरस्टॉकिंग/सेक्सटॉर्शन फसवणुकीची केस स्टडी.
- १८.८ सायबरस्टॉकिंग/सेक्सटॉर्शन फसवणुकीच्या केस स्टडीचा तपास.
- १८.९ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.
- १८.१० स्व-अध्यायनासाठी उत्तर.

(१९) सायबर सोशल मीडिया बनावटगिरी फसवणूक.

- १९.० उद्दिष्टे.
- १९.१ परिचय.
- १९.२ सोशल मीडिया इंपर्सोनेशन फसवणुकीची कार्यप्रणाली.
- १९.३ सोशल मीडिया इंपर्सोनेशन फसवणुकीच्या कार्यप्रणालीचा फ्लो चार्ट.
- १९.४ सोशल मीडिया इंपर्सोनेशन फसवणुकीत अपेक्षित पुरावे.
- १९.५ सोशल मीडिया इंपर्सोनेशन फसवणुकीच्या तपासासाठी मानक कार्यप्रणाली.
- १९.६ सोशल मीडिया इंपर्सोनेशन फसवणुकीची केस स्टडी.
- १९.७ सोशल मीडिया इंपर्सोनेशन फसवणुकीच्या केस स्टडीचा तपास.
- १९.८ आत्म-अध्यायनासाठी प्रश्न.
- १९.९ आत्म-अध्यायनासाठी उत्तरे.

(२०) विमा फसवणूक.

- २०.० उद्दिष्टे.
- २०.१ परिचय.
- २०.२ विमा फसवणुकीची कार्यपद्धती.
- २०.३ विमा फसवणुकीच्या कार्यपद्धतीचा फ्लोचार्ट.
- २०.४ विमा फसवणुकीतील तपासाचे अपेक्षित पुरावे.
- २०.५ विमा फसवणुकीच्या तपासाची मानक कार्यपद्धती.
- २०.६ विमा फसवणुकीची केस स्टडी.

२०.७ विमा फसवणुकीच्या केस स्टडीचा तपास.

२०.८ आत्म-अध्यानासाठी प्रश्न.

२०.९ आत्म-अध्यानासाठी उत्तर.

(२१) जाहिरात फसवणूक.

२१.० उद्दिष्टे.

२१.१ परिचय.

२१.२ जाहिरात फसवणुकीची कार्यप्रणाली.

२१.३ जाहिरात फसवणुकीच्या कार्यप्रणालीचा फ्लो चार्ट.

२१.४ जाहिरात फसवणुकीतील पुरावा क्षेत्र.

२१.५ जाहिरात फसवणुकीच्या तपासाची मानक कार्यपद्धती.

२१.६ जाहिरात फसवणुकीची केस स्टडी.

२१.७ जाहिरात फसवणुकीच्या केस स्टडीचा तपास.

२१.८ स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न.

२१.९ स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे.

(२२) आधार सक्षम पेमेंट प्रणाली (अईपीएस) फसवणूक.

२२.० उद्दिष्टे.

२२.१ परिचय.

२२.२ अईपीएस चे उपयोग.

२२.३ अईपीएस चे फायदे.

२२.४ अईपीएस व्यवहारांसाठी आवश्यकतां.

२२.५ अईपीएस कसे वापरावे.

२२.६ अईपीएस फसवणुकीचे कार्यपद्धती.

२२.७ अईपीएसफसवणुकीच्या तपासामध्ये मानक कार्यप्रणाली.

२२.८ स्वाध्यायासाठी प्रश्न.

२२.९ स्वाध्यायासाठी उत्तरे.

(२३) मॅन इन मिडल अटॅक .

२३.० उद्दिष्टे

२३.१ मॅन-इन-दी-मिडल आक्रमण काय आहे?

२३.२ मॅन-इन-दी-मिडल आक्रमण कसे घडते?

२३.३ मॅन-इन-दी-मिडल आक्रमणाची कार्यपद्धती.

२३.४ मॅन-इन-दी-मिडल आक्रमणामुळे होणारे नुकसान.

२३.५ मॅन-इन-दी-मिडल संक्रमित प्रणाली कशी पुर्नसंचयित करावी?

२३.६ मॅन-इन-दी-मिडल आक्रमण टाळण्यासाठी काळजी.

२३.७ मॅन-इन-दी-मिडल आक्रमणाची घटना कशी नोंदवावी.

२३.८ भारतातील मॅन-इन-दी-मिडल आक्रमणाच्या घटना.

२३.९ मॅन-इन-दी-मिडल आक्रमणाच्या तपासाचे मानक कार्यपद्धती.

२३.१० ईमेल स्पूफिंग / मॅन-इन-दी-मिडल आक्रमणाच्या तपासाचा फ्लो चार्ट.

२३.११ स्व-अध्ययनासाठी प्रश्न.

२३.१२ स्व-अध्ययनासाठी उत्तरे.

(२४) रॅन्समवेअर हल्ला .

२४.० उद्दिष्टे.

२४.१ रॅन्समवेअर काय आहे?

२४.२ रॅन्समवेअर हल्ला कसा घडतो?

२४.२ रॅन्समवेअर हल्ल्याचा कार्यपद्धती.

२४.३ रॅन्समवेअर हल्ल्यामुळे होणारी हानी.

२४.४ रॅन्समवेअर हल्ल्यामुळे झालेल्या हानीपासून कसे पुर्नप्राप्त करावे.

२४.५ रॅन्समवेअर संक्रमित प्रणाली कशी पुर्नस्थित करावी?

२४.६ रॅन्समवेअर हल्ला टाळण्यासाठी घेतलेली खबरदारी.

- २४.७ रॅन्समवेअर हल्ल्याची घटना रिपोर्ट कशी करावी.
- २४.८ भारतातील रॅन्समवेअर हल्ल्यांच्या अहवालांची घटना.
- २४.९ रॅन्समवेअर हल्ल्याच्या तपासासाठी मानक कार्यपद्धती.
- २४.१०. रॅन्समवेअर पेमेंट्सचा शेवटपर्यंत मागोवा घेणे - कार्यपद्धत.
- २४.११ स्वअध्यायासाठी प्रश्न.
- २४.१२ स्वअध्यायासाठी उत्तरे.

(२५) क्रिप्टोकरन्सी फसवणूक.

- २५.० उद्दिष्टे.
- २५.१ परिचय.
- २५.२ क्रिप्टोकरन्सीची वैशिष्ट्ये.
- २५.३ क्रिप्टोकरन्सी वॉलेट.
- २५.४ क्रिप्टोकरन्सी अपराध आणि सायबर अपराधाचे प्रकार.
- २५.५ क्रिप्टोकरन्सी फसवणुकीचे कार्यपद्धती.
- २५.६ फसवणूक करणा-या क्रिप्टोकरन्सी वॉलेटचा मागोवा घेणे.
- २५.७ क्रिप्टो फसवणुकीच्या तपासणीसाठी मानक कार्यपद्धती.
- २५.८ क्रिप्टोकरन्सीच्या ट्रॅकिंग, ट्रेसिंग आणि विश्लेषणाच्या स्टेप्स.
- २५.९ केस स्टडी नंबर १.
- २५.१० केस स्टडी नंबर १ च्या तपासणीसाठी स्टेप्स.
- २५.११ केस स्टडी नंबर २.
- २५.१२ केस स्टडी नंबर २ च्या तपासणीसाठी स्टेप्स.

25.13 क्रिप्टो प्रकरण अभ्यास नं ३ चा तपास.

- २५.१४ क्रिप्टोकरन्सी गुन्ह्यांच्या तपासामध्ये वापरण्यात येणारी महत्त्वाची साधने व ईमेल आयडी.
- २५.१५ आत्म-अध्ययनासाठी प्रश्न.

२५.१६ आत्म-अध्ययनासाठी उत्तरे.

(२६) डीओएस आणि डीडीओएस हल्ला.

२६.० उद्दिष्टे.

२६.१ डीओएस आणि डीडीओएस हल्ला काय आहे?

२६.२ डीडीओएस हल्ल्याचे प्रकार.

२६.३ डीडीओएस हल्ल्याची कार्यपद्धती.

२६.४ भारतातील डीडीओएस हल्ल्याचे उदाहरणे.

२६.५ डीडीओएस हल्ल्याच्या तपासाच्या पाय-या.

२६.६ डीडीओएस हल्ल्यापासून कसा बचाव करावा.

२६.७ केस स्टडी, डीडीओएस हल्ल्यात दोषी व्यक्तीला कसा शोधावा.

26.8 स्व -अध्यायनासाठी प्रश्न.

26.9 स्व -अध्यायनासाठी उत्तरे.

(२७) एटीएम डिव्हाइस इन मिडल अटॅक.

२७.० उद्दिष्टे.

२७.१ परिचय.

२७.२ एटीएमचे घटक.

२७.३ एटीएम डिव्हाइस इन मिडल अटॅकची कार्यपद्धती.

२७.४ एटीएम डिव्हाइस इन मिडल अटॅकची अलीकडील प्रकरणे.

२७.५ एटीएम डिव्हाइस इन मिडल अटॅकचे स्वरूप.

२७.६ एटीएम डिव्हाइस इन मिडल अटॅक चे तंत्रज्ञान.

२७.७ एटीएम डिव्हाइस इन मिडल अटॅक प्रकरणांमध्ये आरोपीचा मागोवा कसा घ्यावा.

२७.८ एटीएम डिव्हाइस इन मिडल अटॅक केस स्टडी.

२७.९ एटीएम डिव्हाइस इन मिडल अटॅकचे प्रतिबंधात्मक उपाय

27.10 स्व-अध्यायनासाठी प्रश्न

27.11 स्व-अध्यायनासाठी उत्तरे

(२८) एपीके फसवणूक.

२८.० उद्दिष्टे.

२८.१ परिचय.

२८.२ एपीके काय आहे?

२८.३ एपीके फसवणुकीची कार्यपद्धती.

२८.४ हानिकारक एपीके कसे ओळखावे?

२८.५ केस स्टडी - अनुबियास बँकिंग ट्रोजन.

२८.६ एपीके हल्ल्यापासून संरक्षण कसे करावे.

२८.७ एपीके फसवणुकीची तपासणी.

२८.८ केस स्टडी - जोकर मालवेयर.

२८.९ केस स्टडीची तपासणी.

२८.१० निष्कर्ष.

२८.११ स्वअध्यायनासाठी प्रश्न.

२८.१२ स्वअध्यायनासाठी उत्तरे.